

וַיֹּסֶף יוֹלֵד שָׁבֵי בְּנִים בְּתֻרְם תָּבוֹא שָׁנַת הַרְעָב ... (מֵא, ב-נֶב)

&שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמליו ואת כל בית אבי. ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלקים בארץ עמי

יוסף קורא למנשה בשמו וממנק זאת כרמז שה' השכיח ממן את כל עמלו והתלאות שעברו עליו בהיותו עבד, וכן השכיח ממן את כל בית אבי, ועל ידי השם "מנשה" מבקש יוסף להזכיר לעצמו את העבדות שחלהפה כדי להודות לה' על שחילץ אותו מيونן מצולחה ואת בית אבי שהלך והשתכח ממנו, בשל היותו עסוק בהנהגת מצרים.

השם שנייתן לבן השני – אפרים מצביע על פריון, התרחבות וגידול. השם אפרים נושא את המשמעות החיובית לעומת מנשה הנושא את המשמעות של שכחה שלילית.

יעקב אבינו נפרד מבניו ומבניبني והוא מברך אותם לקראת עתידם בקבעו לכל אחד ואחד את עתידנו בחיים. לבניימין הוא קובל מקומו של בית המקדש. ליוסף הוא נתן שני חלקים – "מנשה ואפרים קרואון ושמעון יהיו לי". לשבט יהודה הוא קובל מלכות, וכו'.

לברכתו של יעקב את בני יוסף קדם זו שיח ארוך בין יעקב ליוסף כמובא במדרש: יוסף ששמע מאביו את ההבטחה "אפרים ומנשה קרואון ושמעון יהיו לי", לא הבין מדוע הקדים אביו את אפרים לפניו מנשה וחשב אולי זו טעות שחררי מנשה הוא הבכור.

לאור זאת עשה יוסף הכל כדי שהمبرך – יעקב אביו, ישים ידו הימנית על ראשו של מנשה, שכן ליד הימנית נודעת חשיבות מיוחדת בדברי המדרש במקום אחר שבכל מקום הימין משובח, לעניין עבודה, לעניין סמכות ולענין ברכה.

גדולה הייתה הפתעהו של יוסף כשהתברר שהוא פעליה מיוחדת להניח דיווקא את היד הימנית על ראש אפרים – "וישת יד ימינו על ראש אפרים". יוסף נוכח לראות שחששו רציני ולכן עשה שתי פעולות: א. תمرיך יד אביו להעבירה מעל ראש אפרים אל ראש מנשה. ב. פנה לאביו בנימוס "לא כן אבי, כי מנשה הבכור".

יעקב הגיב נמרצות – "וימאן אביו" – ביד זו נאבקתי עם שרו של עשו וניצחתי ואתה רוצה להוריד אותה.!?
שנית, אתה חושב שאתה דעתו של אביך אינה צלולה ולכן עשו מה שעשו – "ידעתךبني ידעתך".

פעולה זו של יעקב הייתה מכוונת גם לעתיד שהרי מעשה אבות סימן לבנים. יעקב רצה לקבוע שישנים בחיים שני דברים חשובים הקובעים גורלם של עמים ומדינות: כמות ואיכות.

המושג כמות נגזר מהמיליה כמה, ומציין את שיעור הדברים מבחינת המספר, הגודל או המשקל. אך מהכמויות אי אפשר לקבוע את טיב הדברים, את אופיים של האנשים, את תוכנותיהם וכו'. איקות נגזרת מהמיליה איך ומעידה על תוכנותיהם ומייצגו של האדם.

הכמות חשובה מאד. וכבר כתוב שלמה המלך בקהלת: "טוביים השנאים מן האחד ... כי אם יפולו, האחד יקיים את חבריו, ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו". אולם המカリע בחיים הוא האיקות לדברי החכם מכל אדם: "החכמה תעוז לחכמה מעשרה שליטים".

אפרים ומנשה סימלו את שני המושגים הללו. מנשה נתברך בכמות כמoba שלפנוי כניסתם לארץ הגיא מספרם ליותר מחמשים אלף נפש לעומת בני אפרים שננו רק שלשים ושנים אלף נפש. אולם מבחינת האיכות היו בני מנשה ירודים מאד שלא העמידו מביניהם שופטים בעלי שיעור קומה. מאידך, אפרים היה קטן בכמות אך גדול באיכות, ממן יצא יהושע בן – נון (בעשרה בטבת חל על פי המסורת יום פטירתו), שהביא את בני ישראל אל המנוחה והנחלה ובעעה שאמר "שמש בגבעון דום" נתרפס שמו בעולם.

יעקב ראה בעיני רוחו את מצבינו ועתידנו. אمنם זקנים אנו לכמות גדולה של יהודים שהרי בכל דור ודור עומדים علينا לכלותינו, אך רק על ידי האיכות שלנו כייהודים ממשינים ושמורי מצוות, נוכל להתמודד נגד הכמות העונთ, ולכן "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה", שילוב של שני הדברים יחד, אך, "וישם את אפרים לפניו מנשה", יש להקדים את האיכות לכמות אד והקדוש ברוך הוא יצלנו מידם.

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א